

Jaarringen versus geruchten...

De leeftijd van oude grove dennen in Nederland

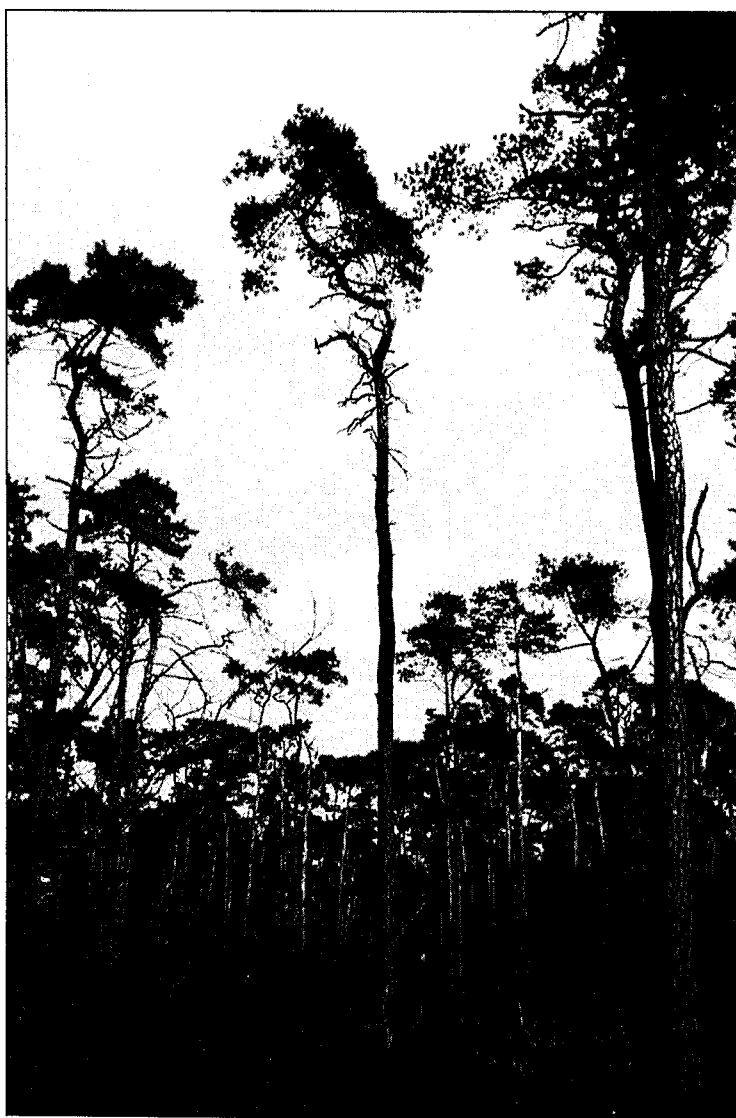
De leeftijd van een grove den (*Pinus sylvestris* L.) in Nederland is eenvoudig te bepalen door het aantal jaarringen op een boorkern te tellen. Een slecht groeiende den slaat nog wel eens een jaarring over in een gedeelte van de stam, en een snel groeiende, jonge den vormt soms een tweede, vage ring in een jaar, maar bij een normaal opgegroeide den is de leeftijd exact te bepalen.

Toch is de leeftijd die aan oude grove dennen wordt gegeven niet altijd even nauwkeurig. Enerzijds komt dit natuurlijk omdat oude dennen vaak hol zijn, en de plant- of zaaidatum onbekend is, zodat de leeftijd alleen geschat kan worden. Anderzijds is een goede leeftijdsbepaling, met behulp van jaarringen, nog geen garantie voor overeenstemming over de leeftijd. Er doen zoveel geruchten de ronde over de leeftijd van oude dennen of dennenbossen, dat een goede leeftijdsbepaling meestal ondersneeuwt onder allerlei onjuiste leeftijden.

De Duizendjarige Den bij Wolfheze

In de bossen bij het dorpje Wolfheze (bij Oosterbeek) staat de Duizendjarige Den, een mooie, grote en opvallende boom. Hoewel iedereen het er over eens is,

dat deze beroemde boom minder oud is dan 1000 jaar, wordt er toch heel wat gefantaseerd over de leeftijd. In tabel 1 staan voorbeelden van de leeftijd van de Duizendjarige Den volgens een aantal publikaties. Zonder twijfel

■ *Figuur 1. Deze grove den in de Oisterwijkse Vennen is, volgens de jaarringen, ongeveer 194 jaar oud. Het grote aantal kronkels in het bovenste deel van de stam geeft al een indicatie van de hoge leeftijd. De boom is 17 m hoog en heeft een dbh van 32 cm.*

Tabel 1. De leeftijd van de Duizendjarige Den bij Wolfheze. Bij het berekenen van de huidige leeftijd is aangenomen dat de boom in het voorjaar jarig is.

Leeftijd of kiemjaar volgens publikatie	Leeftijd begin 1996	Publikatie en bijzonderheden
± 250 jaar	± 254	Algemeen Dagblad, 28 sept. 1991
± 250 jaar	± 255	Handboek Natuurmonumenten, april 1991
240 jaarringen	263	Wolterson, 1973. Leeftijd van zijtak, op 3 m van de stam en 8 m boven de grond, afgebroken in nov. 1972
238 jaarringen	Minstens 266*	E.J. Dik, pers. med., IBN-DLO Wageningen, Boorkern, waarvan het binnenste deel ontbreekt vanwege houtrot, geboord in juli 1971
± 250 jaar	± 268	Copijn, 1977
Bijna 300 jaar	Bijna 319	Berk, 1976
320 jaar	324	Telegraaf, 20 sept. 1991
1650	345	Wolterson, 1973
1650	345	Trouw, 25 sept. 1991
± 350 jaar	± 354	Brabants Dagblad, 2 sept. 1991
1600-1700	295-395	de Graaf et al., 1991
364 jaarringen	398*	P.P.Th.M. Maessen, pers. med., Holtland Dendroconsult, Veenendaal, Takschijf van afgebroken tak, juli 1971, hart aanwezig
400 jaar	404	De Volkskrant, 13 sept. 1991
± 400 jaar	± 417	van de Geijn et al., 1978
385 en 465 jaar	409 en 489	E.J. Dik, pers. med., IBN-DLO Wageningen. In 1971 berekend uit bovengenoemde boorkern

Berekening: zie tekst

zijn er nog meer publikaties te vinden. De leeftijd varieert van 254 tot 489 jaar. Slechts enkele van de leeftijden in de tabel zijn geteld met de jaarringen van de boom, de meeste leeftijden zijn volgens mij geciteerd, geschat of gewoon verzonnen.

De betrouwbaarste leeftijdsschattingen zijn af te leiden uit een boorkern, geboord uit de stam op borsthoogte, en een schijf van een dode zijtak. De boorkern is verzameld in juli 1971; de takschijf waarschijnlijk ook. De takschijf is afkomstig van een lage zijtak en heeft 364 jaarringen. Volgens deze, helaas zoekgeraakte, takschijf is de leeftijd ongeveer: 364 jaarringen + 24 jaren sinds juli 1971 + 10 jaren (geschatte leeftijd van de boom op het moment dat de binnenste jaarring van de takschijf gevormd werd) = 398 jaar. Van de boorkern uit de tabel ontbreekt vanwege houtrot het binnenste gedeelte en daarom kan er alleen een minimumleeftijd uit bepaald

worden: 238 jaarringen + 24 jaren sinds juli 1971 + 4 jaren om tot borsthoogte te groeien = minimum leeftijd 266 jaar. De boorkern is nog 35 cm verwijderd van het geometrische middelpunt van de stam. Hoewel dit punt niet samen hoeft te vallen met het vegetatieve middelpunt, kan de boom best 100 tot 150 jaar ouder zijn. Op grond van het bovenstaande denk ik dat de boom rond het jaar 1600 gekiemd is, en dat de leeftijd nu dus ongeveer 400 jaar is, maar er is nog genoeg stof tot nadenken. Maak, op een mooie zondag, maar eens een uitstapje naar de Duizendjarige Den, en bedenk zelf ook een interessante leeftijd!

De Oisterwijkse dennen

In september 1991 stond in een aantal landelijke kranten het bericht dat er in het natuurgebied de Oisterwijkse Vennen grove dennen van minstens 250 jaar gevonden waren. Navraag leerde dat er twee omgewaaide, af-

gezaagde dennen van 310 en 350 jaar oud gevonden waren. Naar aanleiding hiervan heb ik, als student Bosbouw uit Wageningen, een onderzoekje naar oude dennen in het gebied gedaan. De twee dennen van 310 en 350 jaar bleken spoorloos verdwenen te zijn, er was alleen een kuil waar ze gestaan zouden hebben. Er is geen enkel bewijsmateriaal van bewaard gebleven; de stammen en stobbies zijn verdwenen. Ik betwijfel daarom of ze wel echt bestaan hebben.

De bestaande dennen zijn veel jonger. De oudste dennen die ik kon vinden zijn gekiemd rond het jaar 1801, en zijn dus nu ongeveer 194 jaar oud (Van der Burgt, 1992). Het betreft ongeveer 275 dennen uit een opstand van 2 ha, ten noorden van het westelijke deel van het Van Esschenven (Figuur 1). Deze dennen zijn dus allemaal even oud en staan bovendien in een ongeveer recht-hoekige opstand; daarom zijn de bomen waarschijnlijk aange-

plant. Volgens Mourik & Dijkstra (1995) betreft het bovendien geen inheemse dennen. Eén boom, aan de rand van die opstand, bleek iets ouder te zijn: deze is gekiemd rond het jaar 1794, en is dus nu ongeveer 201 jaar oud. Oudere dennen zijn door mij niet gevonden, ondanks een intensieve zoektocht.

Jaarringen versus geruchten...

Het is duidelijk dat er veel wilde geruchten de ronde doen over de leeftijd van oude grove dennen in Nederland. Het zijn vooral die geruchten die de aangenomen leeftijd van een oude den of een oud dennenbos bepalen. Het gerucht met de beste verspreiding wint. Dat gerucht wordt het meest geciteerd, en daarbij wordt meestal ook nog vergeten

dat bomen ieder jaar één jaar ouder worden!

Van zowel de Oisterwijkse dennen als de Duizendjarige Den bestaan redelijk goede leeftijdsbepalingen, gedaan met behulp van jaarringen, maar dat heeft niet veel geholpen. Het bericht over de den van 350 jaar in de Oisterwijkse Vennen heeft in veel kranten gestaan. Dit gerucht heeft zo'n grote verspreiding, dat het nooit meer te ontzenuwen zal zijn, zelfs niet met een artikeltje in het Nederlands Bosbouw Tijdschrift! De Oisterwijkse dennen zijn sinds de krantenberichten uit 1991 inderdaad al enkele malen 350 jaar oud genoemd. Toch betrof het maar één boom, die waarschijnlijk nooit heeft bestaan, en bovendien in 1991 is omgewaaid, afgezaagd en daarna, met stobbe en al, spoorloos is verdwenen...

Literatuur

- Berk, G.L., 1976. Ons bomenland. Unieboek, Bussum.
- Burgt, X.M. van der, 1992. De leeftijd van de grove dennen in de Oisterwijkse Vennen. Afstudeerscriptie, Vakgroep Bosbouw, Wageningen.
- Copijn, J., 1977. Bomen laten leven. De Driehoek, Amsterdam.
- Geijn, L.P. van de, et al., 1978. Bomen van de vijf dorpen. Vereniging vijf dorpen in 't groen - IVN, Renkum.
- Graaf, G. de, F. Moens, B. Maes & M. ten Cate-van Elsland, 1991. Monumentale bomen in Nederland. Boom/Bomenstichting, Mepel (etc.).
- Mourik, J.M. van & E.F. Dijkstra, 1995. Geen inheemse dennen rond de Oisterwijkse vennen. NBT 67 (2): 51-59.
- Woltersen, J.F., 1973. De grove den, een inheemse boom? NBT 45 (9): 261-267.

BERICHT

Commissie Hongarije

Twaalf KNBV-leden kunnen deelnemen aan een excursie naar Hongarije. Vertrokken wordt op 25 mei. De groep zal op 2 juni terugkeren. De excursie voert langs Budapest en bos- en natuurgebieden in Zuidoost-Hongarije. Kosten zijn f 1450,- per persoon. Er zijn nog 2 plaatsen beschikbaar! Voor aanmelding/informatie kunnen belangstellenden terecht bij G. M. J. Mohren, IBN-DLO, tel. 0317-477891.